

Джури козака Швайки (стислий переказ)

Володимир Рутківський

Перша частина, "Втеча з рідного дому"

Смерть Гафура-аги

Могутній козак-лицар Швайка втікає від Гафура-аги. Свое прізвище він отримав завдяки тому, що не задумуючись вбивав турків-загарбників як швайка. Швайка мчить з пораненням на своєму другому коні Вітрику. Татари бажають взяти козака живцем, аби потім здерти живцем шкуру. Вітрик несе Швайку в діброву, де він вбиває Гафура-агу, а інші татари втікають від страху.

Проводи козаків

Два друга - Сашко та Грицько біжать дивитися за тим, як хлопці будуть йти козакувати (ловити рибу та полювати). Саме татари дали назву цьому ремеслу "козакувати". Дід Кібчик дає останні поради молодим козакам. Потім козаки відпливають, а Кібчик, Санько та Гриць ідуть додому. Гриць починає розповідати діду, що бачив якусь нечисту силу недалеко від згарища, на що Кібчик реагує заборонаю туди ходити.

Врятуймо Воронівку

Грицько починаю розповідати своєму другу Санькові історію про те, як минулого тижня він бачив на згарищі щось містичне: щось блищало і ходило, чи то вовк, чи то людина. Від переляку він начал тікати аж до Воронівки. Вже наступного дня він прокрався на згарище і на власні очі бачив вовчі та людські сліди. Діти вирішили перевірити, що ж то за тварина ходить на згарищі, адже якщо то вовкулака, то потрібно негайно його вбити, щоб той не заподіяв нікому шкоди. Друзі вирішили взяти з собою Демка Дурну силу, адже він був на три роки старше від них.

Похід на вовкулаків

Демко Дурна Сила отримав наганяй від Кібчика за те, що поламав граблі. В цей самий момент Грицько та Санько пропонують Демку вночі піти на полювання на вовкулаку. Вночі хлопці вирушили на згарище Сідрика. Біля льоху діти почули дивні звуки. Далі всі знепритомніли, а коли прокинулися, то в ту ж мить пішли додому. Демко знову отримав наганяй від діда Кібчика за те, що той ходив на згарище.

Суперечка

Козак Швайка прибуває до Кобильського. Кобильський намагається довідатися у Швайки про інших козаків: хто чим промишляє, що забрати "свою" частину данини. Але Швайка (справжнє ім'я якого Пилип) навідріз відмовляється і лякає Кобильського Михайлом Маслом. Кобильський гнівається і наказує своєму слугі Тишкевичу вбити Швайку. Вночі Пилип чує, що за ним йде "хвіст" і розуміє, що це йдуть по його душу. Швайка жаліє своїх потенційних вбивць, оминає їх та їде далі.

Пастухи

Грицик пасе худобу разом з трьома дорослими пастухами. Хлопець любить слухати байки та розповіді від старших, але на цей раз бугай Петрик не в гуморі і щоб не заподіяти шкоди отарі, Грицик пасе його поотдаль. Тут пастухи бачать, що скаче Кобильський і щоб не отримати від нього – ховаються. Кобильський обїзджає села, які "належать йому" щоб зібрати провіант та молодих хлопців для захисту від татар. Пан пам'ятає, що Пили попередив його про можливий напад татарів. Коли пан уїхав і пастухи повернулися, то вони наказали Грицику йти до Воронівки та дізнатися, чому ж приїздив пан.

Грицикові жарти

В Воронівці Грицик бачить таку картину: слуги Кобильського нагрузили зо десять возів, та прив'язали до них молодих хлопців. Головний слуга Тишкевич намагався залякати Кібчика, але отримав від Демка. Демка прив'язують до воза разом з іншими та б'ють. Грицик і Санько випускають Мокрину з льоху. Діти починають гучно кричати "Татари йдуть" і панська свита тікає. Односельчани починають розуміти, що це був жарт і починають сміятися. Далі дітей ховають, бо пан, зрозумівши що його одурили, буде гніватися.

Бугай Петрик

Здоровенний бугай на ім'я Петрик добре відноситься до Саньки. Вже після обіду двоє прихвостнів пана приїздять в село щоб забрати хлопців, які їх одурили. Діти тікають, а бугай Петрик зупиняє вершників. Ввечері друзі приходять до Мокрини. Вона дає їм провізію на наказує сховатися від пана, бо той хоче вбити їх. До Мокрини приходить Кібчик, але хлопців уже не застae. Він починає сумувати, адже хотів порадити місце для схованки.

Людський голос межі звірів

Санько та Грицик ночують на Сторожовому Дубі. Вночі на дерево намагався залізти якийсь звір. Після звіра проїхав невідомий вершник. Вранці хлопці помітили, що під деревом лежить декілька ножів, лук та стріли. Хлопці вирушають на кам'яний острів.

Медова яма та вовк

Друзі зайшли вже так далеко, що потрапили в невідомі їм місця і потрапили у купу бджіл. Бджоли залишили пам'ятку після себе: хлопці були покусані. Хлопці зробили плот, що подорожувати по річці, адже на протилежній стороні їх чатував величезний вовк.

Нічні супутники

На другу добу подорожі по річці хлопці побачили дві лодки. В них були прихвостні пана, які забирали здобич у риболовів.

На обійсті рудого Мацика

Санько та Грицик вирішили знайти того, хто покаже дорогу до кам'яного острова, адже вони не знають де він знаходиться. Їм вказують дорогу до рудого Мацика, адже він знає де знаходиться кам'яний острів. По дорозі хлопці зустрічають п'ятьох людей,

які переодягаються в обладунки татарів і починають слідувати за ними. Ці п'ятеро грабують Мацика і намагаються його втопити, але на свист рудого прибігає вовк і перегризає горлянку одному з коней. Мацик тікає.

Над озером

Тікаючи хлопці знайшли невеличке озеро і вирішили відпочити біля нього. Десь після обіду хлопці бачать, як вершника наздоганяє купа татар. Діти сховалися і притаїлися. Вершник на ходу стрибнув в очерет, а коня відпустив. татари весь день намагалися знайти вправного вершника, але пошуки успіхом не увінчалися. Хлопці знайшли невідомого вершника на дереві.

Перший бій Демка Дурної Сили

Демко оволодів навиками жовніра і працював у пана. Одного разу він поїхав ховати худобу пана і натрапили на загін з 20 татар. Всі челядники пана повтікали, залишився тільки Демко Дурна Сила. Демка хотіли взяти у полон, адже здоровий хлопець міг бути хорошим рабом. Спочатку Демко відчайдушно пручався, але шостий аркан все-таки накинули йому на шию.

Людина з дупла

Загадковий вершник виліз з дупла верби. Він представився – його звали Пилип. Він розповів все про хлопців та зізнався, що то він залишив їм зброю під дубом. Швайка відвів дітей в більш надійне укриття і пішов на пошуки свого коня – Вітрика. Повернувшись він сказав, що всю татар.

Друга частина: "На козацьких островах".

На Кам'яному острові

Пилип (він же швайка) привів Грицика і Санька на Кам'яні острови. На острові вони зустріли Валися Байлемів, деяких хлопців з Воронівки та рудого Мацика. Після вечері друзі заснули. Вночі Грицик примітив собаку, яка пливла в бік острова. Кола вона підплила ближче хлопець зрозумів, що то здоровенний вовк.

Це був Тишкевич!

Крик Грицика розбудив хлопців і вони впізнали у собаці вовка Швайки. Наступна сцена: козаки міркують, хто ж це обкрадає риболовів і діти розповідають, що коли вони пливли на плоті, то впізнали Тишкевича. Наступна сцена: Пилип розповідає що на Воронівку напали татари.

Самі на острові

Козаки зібрали загін та відправилися визволяти полонених. Пилип залишив свого вовка на прізвисько Барвінок допомагати хлопцям на кам'яному острові. Ввечері діти помітили, що до них наближається пара човнів. На одному з човнів був Тишкевич.

Тишкевич

Незвані гості висадилися на острові і почали розвідувати місцевість. Грицик та Санько разом з Барвінком причаїлися. Діти вязли Тишкевича у полон, так як інші поплили далі, щоб огледіти острів більш детально.

Допит

Коли козаки повернулися, то розповіли, що відбили у татар зо десятків бранців,

яких визвалися проводити Швайка і Мацик. Почався допит Тишкевича, в ході якого він зізнався, що має ім'я Семен. Козаки вирішили дочекатися Швайки, за для вироку, але Тишкевич підло втік.

Гонитва

Козаки схопилися і стрибнули на коней, але тут прискакав Швайка з Мациком і наказав усім швидко відправлятися на Зміїний острів. Швайка відправився за Тишкевичем разом с Саньком та Грициком. Тут Швайка дізнається таємницю про те, що Ташкевич служить на два боки: татарам і своєму пану. Наздогнати Семена героям не вдалося.

Санькова ворожба

Троє героїв (Грицик, Санька і Швайка) відпускають коней і ховаються. Тишкевич і Іслам-бек розмірковують над подальшими діями. Тишкевич у супроводі ста людей відправляється розбити усіх козаків на Кам'яному острові. татари прочесують місцевість у пошуках хлопців та швайки. Татари не знаходять героїв.

Двоє серед степу

Тишкевич повертається ні з чим. Іслам-бей наказує Семена, так як той тратив 8 людей і не вигнав козаків з кам'яного строва. Демко Дурна сила намагався задушити Тишкевича, але відпустив, впізнавши в ньому прихвостня пана. Хитрий Тишкевич дурить Демка, кажучи йому про те, що Швайка зрадник а він сам, як справжній лицар, приїхав визволити людей пана Кобильського і що той (Демко) тепер винен гроші.

Пастух Рашит

Три доби йшли Швайко і хлопці. Їм зустрівся пастух-татарин Рашит, якого добре знав Швайко. Рашит дав нашим героям двох коней і зілля, яке допомогло Санькові від хвороби. Хлопці дізнаються, що Пилип (Швайка) – це син старости Сидірка, а Санько – ворожбит.

В гостях у Вирвизуба

Герої прибувають до Вирвизуба, від якого дізнаються, що ходять слухи, нібито Швайка зрадник. Також невідомі вбивають поодиноких козаків.

Пригоди Дурної Сили

Тишкевич і Демко відвідували козаків, які ловили рибу і жили у плавнях. Козак Верховодка сказав, де інші козаки ловлять рибу. Коли Тишкевич "виторгував" все хутро, то наказав Демку їхати до Сторожевого Дуба і чекати Тишкевича.

Хто ж вивідник?

Діди і Демко Дурна Сила приходять до коней, де Демко розповідає всім де він розповідає про свою здобич. Далі Швайка зустрічається з Демком і лозинякою б'є його. Всі дізнаються, що козаки, з якими "торгував" Тишкевич були вбиті.

Ворожбит Грицик

Дід-ворожбит Кудьма починає перевіряти Грицика та Санька на предмет їх здібностей до видіння. Санько каже, що Тишкевич повинен з'явитися там, де його чекав Демко. Дід ворожбит вирішує, що Грицик повинен піти з Пилипом Швайкою в якості джури, а Санько нехай залишиться з ним. Далі дід нацькував вовків а

Тишкевича, але той встиг вилізти на дерево, поки вовки гризли коня.

Суд у плавнях

Кібчик разом з Демком вийшли на Мацика. Коли Рудий приїхав, то йому вже була відома історія за участю Демка та Тишкевича. Вирвизуб постановив, що долю Демка Дурної Сили повинен вирішити Грек. Козак Грек зжалився над Демком.

Козацькі розмови

Рано вранці прийшли воронівські козаки і почали ловити рибу. Наварили багато юшки та завели мову про майбутнє України. Вирішили, що йти війною згодні всі, але немає лідера.

Третя частина, "Джури вирушають у дорогу"

З вовкулацького кута

Зима. Дід Кудьма вже півроку навчає Саньку ворожбі. Дід починає втрачати здоров'я: багато кашляє та дуже слабий. Одного дня Барвінок приніс Саньці звістку від Швайки. Дід вже навчив читати Саньку, тому із записки він дізнався, що татари відійшли у степ і Швайка запрошує його до печер.

Глухі печери

Дід Кудьма і Санько Вирушили до печер, де їх зустріли Швайка і Грицик. Грицик вже виглядав як справжній козак, мав при собі шапку та саблю. Гриць також подарував Санькові шаблю, козушок, шапку і червоні чоботи.

Битва на Кам'янці

Швайка починає розповідати, як вони перемогли в битві на Кам'янці. Дід Кібчик з козаками укріпили острів і коли прийшла орда, то вони цілих два з гаком дні не могли взяти гору. Величезна кількість ординців втекла, ще більша полягла. Козаки зрозуміли, що якщо до них примкне ще більше людей, то вони зможуть зробити потужну Січ і не давати татарам вільно топтати українські землі.

Втрачена зброя

Санька з Грициком вирішили трішки розважитися і заворожили козака Остапа, що той неначе вовк на чотирьох лапах почав гратися з іншим вовком. Після цього хлопці почали тренуватися бою на шаблях, та їх зупинив медвежий рев. Друзям допоміг дід Кудьма, після чого пристидив їх, адже вони погубили свої шаблі.

Швайка в біді

Швайка поїхав до Кобильського щоб попередити про орду татар, яка планує напасти на переяславські землі навесні, та пан не повірив Швайці і кинув його у льох. Далі ми дізнаємося, що хан дає за шкуру Пилипа отару коней. Відчувши неладне, дід Кудьма збирає козаків та їде до Кобильського. Кудьма переконує оточуючих, що він переяславський староста і вимагає відпустити Швайку з льоху і відшмагати Кобильського.

Кінець Вовкульцького кута

Кобильський відправляє в погоню за Тишкевичем своїх прихвостнів за те, що той його шмагав. Кудьмі стає зле і він помирає.

Мацикові товариші

Після смерті Кудьми Швайка бере до себе у джури Санька. Пилип вирішує збирати козаків і йому вдається це зробити: біля 40 чоловік примкнули до його загону. Загін вирушив до Вирвизуба. По дорозі вони зустріли Мацика з невеликим загonom.

На бобровому острові

Бобровий острів став притулком для понад 200 козаків. На острові кипіла робота: хто займався благоустроєм, а хто точив шаблі. Грицик зі Швайкою пішли у розвідку, а Санька залишився на острові.

По татарському сліду

Через неділю розвідка донесла погані новини: татари зібрали десятитисячне військо проти тисячного війська козаків. Швайка знову відправився у розвідку і по прибуттю наказав козакам вирушати до Вербової балки.

Напад

Вирвизуб дав наказ Швайці прибрати вартових і дати ножі усім полоненим, Байлема повинен відігнати коней. Гриць з Санької передали ножі ув'язненим, заговоривши татарських вартових. Наступного дня козаки напали і перемогли. В бою відзначився Манюня (Демко Дурна Сила), але він втратив свою довбню.

Жінок у таборі не тримати

Коли козаки повернулися з перемогою і звільненими полоненими, то жінки хутко почали ламати дисципліни, тому було прийнято рішення відправити всіх жінок додому, включаючи тітку Мокрину.

Засідка

Вже через два тижня татари зібрали нове п'ятитисячне військо і вирушили в сторону плавень. Саїд-мурза наказав вбивати всіх козаків на своєму шляху. Козаки, за допомогою стратегії, змогли загнати тисячне військо татарів у трясовину і почали поливати їх градом стріл.

Битва у плавнях

Татари з переляку пішли в глибину плавень. Козаки розбилися на десятки і почали вирізати татар та заводити їх у трясовини. Четверо татар змогли добратися до галявини, де знаходилися Санько, Грицик, ранені та Петрик. Петрик відігнав ворогів, але пожертвував ради цього своїм життям. Зо 40 татарів таки змогли добратися на острів і підпалили воронівський курінь, але Швайко вчасно прибув і добив ворога. Більше половини татар так і залишилися у плавнях.

Джури вирушають у дорогу.

Як не прикро, але козаки теж зазнали значних втрат у битві в плавнях. Їх залишилось не більше чотирьохсот, більша частина з яких мала поранення. В бою полягли Остап Кокюба та рудий Мацик. На раді козаки вирішили перебратися на Чортицю, так як вона набагато краще захищена і легше боронитися від нападів татар. Пилип Швайка розмовляє з хлопцями і вони всі разом відправляються вглиб татарських земель проводити розвідку та навчатися козацькому ремеслу.